

Nagovor predsednika Državnega sveta RS Marka Lotriča na slavnostni seji Državnega sveta ob dnevu državnosti, Ljubljana, 24. junij 2025

Spoštovani.

Ob tovrstnih slavnostnih nagovorih, kot je danes ob prazniku dneva državnosti, bi se lahko dolgo mudili v preteklosti in analizirali, kaj vse je botrovalo prelomnim trenutkom v zgodovini slovenskega naroda, ki so pripeljali k svobodi, samostojnosti in lastni državi. To bi nam vzelo veliko časa, zato se bom za obuditev spomina ustavil le pri enem dnevu: tistemu mejniku tega zgodovinskega procesa, ki je dosegel svoj vrh 25. junija 1991, ki ga danes praznujemo kot dan državnosti.

Prvi od treh ključnih aktov na poti Slovenije do osamosvojitve je bila v zgodnjem popoldnevu sprejeta Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. To ni bil zgolj pravni akt, temveč zgodovinski mejnik, s katerim je Slovenija uradno razglasila svojo neodvisnost od Socialistične federativne republike Jugoslavije.

S potrditvijo listine so prenehale vse pristojnosti zveznih organov na slovenskem ozemlju, Slovenija pa je stopila na pot suverene državnosti.

Za temeljito in pravno varno uresničitev razglasitve pa je bil sprejet še Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Ta je zagotovil, da je prehod v novo državno ureditev potekal v skladu z načeli pravne države. Slovenija je sprejela vse pristojnosti zvezne države in tudi obstoječi zakoni, ki niso bili v nasprotju z ustavno ureditvijo, so do nadaljnjega ostali v veljavi. Na ta način je bila zagotovljena pravna, upravna in institucionalna kontinuiteta.

Takoj za tem je bila sprejeta še Deklaracija o neodvisnosti - zaključni politični akt, ki je predstavljal politično in vrednostno razlago tega zgodovinskega osamosvojitvenega dejanja. V njej so bile zapisane temeljne zaveze nove države, kot so spoštovanje človekovih pravic, demokratično urejena oblast, vladavina prava in miroljubno sodelovanje z drugimi narodi. V svet smo poslali jasno sporočilo, da naša osamosvojitve pomeni željo po sodelovanju, ne izključevanju.

Ti trije dokumenti ne predstavljajo le temeljev nove države, so simbol enotnosti, odločnosti in zrelosti slovenskega naroda. So dokaz, da smo znali v pravem trenutku stopiti skupaj, preseči razlike in sprejeti vizionarske odločitve. Dan za tem je na Trgu republike tudi prvič zaplapolala nova slovenska zastava, simbol rojstva države Slovenije. V tem času je Jugoslovanska ljudska armada v kasarnah že grela tanke in druga oklepna vozila, da bi s silo preprečila nastanek nove države.

Osamosvojitve Slovenije ni bila le politična odločitev, temveč izraz globoko ukoreninjene narodne zavesti. Temeljila je na značaju Slovencev – vztrajnem, miroljubnem, a odločnem. Temeljila je na narodovi istovetnosti, ki se je stoletja oblikovala skozi jezik, kulturo, pesem in

spomin. Na koreninah, zasidranih v domači zemlji in zgodovinskem izkustvu, da smo skozi stoletja kljub vsem viharjem preživeli in znali ohraniti svojo bit.

Ko smo leta 1991 stopili na pot samostojnosti, nismo ustvarili le nove identitete. Svobodno smo lahko izrazili vse tisto, kar smo že dolgo nosili v sebi. Vrednote slovenstva so bile tista notranja moč, ki nas je povezala v zgodovinskem trenutku. In prav zaradi teh vrednot naša samostojnost ni le politično dejstvo, to je živa zgodba majhnega naroda, ki si je upal postati to, kar je.

Dr. France Bučar je v knjigi Na novih razpotjih, ki jo je leta 2006 izdala celjska Mohorjeva družba, zapisal: (citiram) »Skrb za ohranitev narodne istovetnosti bo preizkusni kamen za sleherno politično stranko. Enodušna odločitev za lastno državo na plebiscitu ni bila samo presenečenje za takratne politične opazovalce. To presenečenje traja še kar naprej in ga zlasti »najbolj napredni« politiki še danes ne dojemajo, kot ga niso dojeli zastopniki uradno najbolj napredne politične smeri takrat: da je namreč zavest o slovenski narodni istovetnosti ena najbolj trdnih prvin slovenskega narodnega značaja - morda zato, ker je nastala kot posledica neprestane zgodovinske borbe za preživetje. Politika, ki ne bo upoštevala te temeljne prvine slovenskega narodnega značaja, ne bo mogla pognati korenin v zavesti tega naroda. Najslabše, kar lahko zagreši politika tudi proti sami sebi, je zanemarjanje in neupoštevanje te narodne prvine.« (konec citata)

Prvi predsednik demokratično izvoljene slovenske skupščine dr. France Bučar nam hoče povedati, da pripadnost slovenskemu narodu presega politične ideologije, da je to nekaj, kar je nad dnevno politiko in bi to morala politika razumeti in spoštovati. V prvi vrsti gre za ohranjanje slovenskega jezika in kulture, spoštovanje zgodovine, dediščine in skupnih vrednot. Bučar v tej knjigi nudi vrsto analiz in dobrih napotkov tudi za naše današnje sobivanje, med drugimi dvakrat podčrta, da bi se v Sloveniji morala zmanjšati ideološka nasprotja v korist iskanja in uveljavljanja skupnih slovenskih interesov. Vprašamo se lahko, ali in koliko nam to dandanes uspeva?

Pred 34 leti je geografsko majhna Slovenija Evropi in svetu ponudila vizijo miroljubne tranzicije iz nekdanje države, ki ni slovela po demokratičnosti in človekovih pravicah, v novo politično tvorbo. In to na podlagi velikanskega konsenza na plebiscitu in temeljne pravice do samoodločbe narodov. Ta pravica narodov do samoodločbe nam je omogočala legitimno razglasitev samostojnosti. Zato moramo Slovenci to pravico priznavati vsem, ki želijo slediti naši izkušnji. In željo po miru v svetu, po mirnem reševanju sporov, moramo enoglasno sporočati ob vsaki priložnosti in na vsakem koraku.

Slovenija je z včlanitvijo v Evropsko unijo in Nato začela novo poglavje v svoji zgodovini. Z vstopom v EU smo model demokratičnega odločanja razširili z nacionalne na nadnacionalno raven in tako postali aktivni soustvarjalci skupnih evropskih politik in usmeritev. A kot pri vsakem sistemu, ki deluje v hitro spreminjajočem se svetu, se tudi pri teh modelih kaže potreba po posodobitvah, prilagoditvah in večji odzivnosti na sodobne izzive. Prav zato je

pomembno, da evropske institucije in zaveznštva, v katerih sodelujemo, nenehno razvijamo in krepimo.

Silovita dinamika dogajanja doma in po svetu, velike spremembe v družbi, od vseh nas terjajo nov način razmišljanja, sodelovanja, ustvarjalnosti, odgovornosti, predvsem pa sposobnosti za reševanje teh kompleksnih problemov. In spet smo pred retoričnim vprašanjem: ali smo na to pripravljeni in ali to zmoremo?

Osamosvojitve Slovenije ni bila le zgodovinski trenutek, ampak začetek odgovornosti do države, drug do drugega in do prihodnjih rodov. Danes, skoraj 35 let kasneje, nas podatki znova kličejo k resnemu razmisleku. Letošnje junijsko poročilo IMD World Competitiveness Center nas uvršča šele na 19. mesto med 27 državami EU. Med državami evroobmočja pa smo tik nad dnom – za nami so le še tri. To je najslabša uvrstitev Slovenije v zadnjih petih letih.

Kaj je največja težava? Vse manj privlačno poslovno okolje, neustrezna davčna politika, negotove zakonodajne spremembe, nepriljubljene spodbude za tuje vlagatelje in preobsežna birokracija. Vse to že vodi v krčenje investicij in upad gospodarske aktivnosti. Če se želimo razvijati kot država, se mora delo splačati. Za konkurenčnost potrebujemo več kot zgolj pogoje za preživetje, potrebujemo tudi pogoje za rast, razvoj in naložbe.

Sam prihajam iz sveta, v katerem štejejo točnost, odgovornost in dolgoročno zaupanje. V podjetništvu vas ne ohrani ideologija, temveč delo. V življenju ne šteje le glasnost, temveč resnična vsebina. Zato tudi v državi ne more biti razvoja brez skupnega napora in medsebojnega poslušanja. V naši politiki bi moralo biti več stroke, več dejstev in objektivnega razmisleka. To ni idealizem. To bi bila prava pot za državo, ki si jo želimo.

Tako kot smo leta 1991 našli pogum za samostojno državo, moramo danes ponovno zbrati pogum za njen napredek.

Osamosvojitve Slovenije leta 1991 ni pomenila le zaključka neke zgodovinske zgodbe, ampak tudi začetek nove poti, uresničevanja nove politične skupnosti. Če beremo Platonovo Državo v prevodu in komentarju Gorazda Kocijančiča (ki ga je prav tako izdala Mohorjeva družba v Celju leta 2004), bi osamosvojitve lahko pomenila začetek poti po Platonovi viziji "dobre države". Platon vidi pravno državo brez prevlade pohlepa, političnih strasti ali zlorabe oblasti. Kadar želja po oblasti prevlada nad razumom, država zdrsne v nepravilnost in notranje razkrojene oblike vladavine.

In kje smo danes v Sloveniji?

- Kjer bi moral vladati razum, pogosto gospodarijo interesi ali strankarska taktika.
- Kjer bi morali govoriti argumenti, pogosto beremo prazne parole.
- Kjer bi morali iskati rešitve, se iščejo koristi.
- Tam, kjer bi morali poslušati stroko, jo preglasi hrup politike.
- Kjer bi morala zmagati presoja, pogosto zmaguje propaganda.

- Kjer bi morala odločati razum in dejstva, zmagujejo politični ali komercialni interes in populizem.

Spoštovani.

S politično idejo dvodomnosti je z novo slovensko državo zaživel tudi Državni svet Republike Slovenije. Med nami ste svetniki, ki ste že takrat delovali v državni politiki in ste imeli velik privilegij, da ste neposredno sooblikovali začetke nove države Slovenije. Prepričan pa sem, da med nami danes ni državnega svetnika, ki mu Slovenija ne bi bila tudi srčna izbira.

Ob letošnjem prazniku se moramo tudi v Državnem svetu ozreti vase in se vprašati, koliko smo in koliko lahko prispevamo k prihodnosti Slovenije.

Moje osebno mnenje je, da v tem mandatu delamo zelo dobro. Postali smo ogledalo družbe, korektor Državnemu zboru, z odložilnim vetom kot varovalko razuma in prizadevanjem za četrto branje Državnemu zboru dajemo možnost za ponoven razmislek.

V naših razpravah ugotavljamo, da so v razpravi mnogi zakoni, ki so napisani brez upoštevanja stroke, neživiljenjski, neizvedljivi ali pa celo obstaja sum, da so v nasprotju z ustavo. In tu je Državni svet s svojo sestavo tudi strokovni korektiv. Zakon o ustavnem sodišču nam daje možnost vlaganja zahtev za presojo ustavnosti in z našimi intervencijami interesno raznolika družba dobi institucionalni glas tudi v ustavnosodni presoji.

V političnem in pravnem diskurzu, pa tudi med nami samimi, se za Državni svet velikokrat porablja izraz »brezzobi tiger«, češ da nimamo neposrednih vzvodov izvršilne ali zakonodajne moči. Kar je seveda res. Toda naša moč je v naši sposobnosti, vplivu, zaupanju in v našem delu. Tudi Računsko sodišče Republike Slovenije nima pooblastil, da bi sankcioniralo odgovorne za nepravilnosti, ki jih odkrije v svojih revizijah. Zato se ga pogosto označuje kot brezzobega tigra. Vendar pa so njegove ugotovitve pogosto ključne za sprožitev notranjih nadzornih ukrepov v javnih institucijah, za revizijo proračunskih praks in seveda javne razprave. Zaključki revizij so argument pri zahtevi za večjo transparentnost, odgovornost in spremembe.

Podobno velja za Varuha človekovih pravic. Njegova moč se kaže skozi moralno avtoriteto in neodvisno presojo kršitev pravic in njegove ugotovitve pogosto sprožijo sistemske spremembe.

Komisija za preprečevanje korupcije je bila v Sloveniji ena prvih institucij, za katero se je v javnosti že kmalu po njeni ustanovitvi uveljavil izraz »brezzobi tiger«. V svojih začetkih ni imela niti moči za izdajo glob niti drugih represivnih pristojnosti, zaradi česar je bila pogosto podcenjena. Moč te institucije še danes ni toliko v sankcijah, kot je v zmožnosti, da se sprožijo razprave o korupcije in oblikujejo standardi integritete in transparentnosti.

Zaradi našega dela je Državni svet Republike Slovenije marsikomu trn v peti. Ko nastavimo ogledalo, se krepijo glasovi, da nas je treba ukiniti. Pogosto dejstva in vzroki za naše odločitve - kljub javne narave našega dela – javnosti ostanejo skriti.

Ne glede na vse, bomo tudi v prihodnje sipali pesek v motor zakonodajnega vlaka, kadar bo ta s preveliko hitrostjo divjal mimo strokovnih, socialnih, gospodarskih in drugih opozoril.

In prostor Državnega sveta bo tudi v prihodnje široko odprt najrazličnejšim tribunam civilne družbe, ki bogatijo demokratični dialog in pogosto opozarjajo na probleme, ki jih institucionalna politika rada spregleda.

Gospe in gospodje, kolegice in kolegi,

danes je čas za praznovanje in danes je čas za veselje. Bodimo ponosni na svojo državo in bodimo do nje odgovorni.

Vse dobro ob dnevu državnosti. Srečno, Slovenija!